

Perheeseen ryöstetty, perheeseen syntynyt
Siri Kolun *Me Rosvolat* -teoksesta ydinperheen käsitteen kautta

Kati Ruuskanen

Kandidaatintutkielma
23.4.2018
Oulun yliopisto
Humanistinen tiedekunta
Kirjallisuus

Sisällysluettelo:

1 Johdanto	3
2 Ydinperheajattelun teoriaa	4
2.1 Teoriaa käsitteestä ydinperhe	4
2.2 Perheenjäsenten rooleista	6
3 <i>Me Rosvolat</i> -teoksen analyysi	9
3.1 Kaksi perhettä yhteiskunnan vaikutuspiirissä	9
3.2 Perheen dynamiikasta	12
3.3 Vanhempiin kohdistuvat odotukset	13
3.4 Valta ja lapsi perheessä	16
3.5 Itsenäisyys ja minuus teoksessa	18
4 Päättäntö	20
Lähteet	22

1 Johdanto

Kandidaatintutkielmani käsittelee Siri Kolun vuonna 2010 julkaiseman *Me Rosvolat* -teoksen perhekuvausta ydinperheen käsitteen näkökulmasta. Teos on suunnattu peruskouluikäisille ja teoksen päähenkilönä toimii kymmenvuotias Vilja Vainisto. Olen rajannut perhekuvauksen Viljan hahmon ympärille sikäli, että häneen eniten kosketuksissa olevat biologinen perhe ja Rosvolat saavat sekä teoksessa että Viljan elämässä suurimman merkityksen. Nämä kaksi perhettä tuovat myös kaksi näkökulmaa nykyajan perheeseen ja siihen, miten ydinperheen käsitteen vaikutus näkyy käsityksissä perheistä, mutta myös miten se on vain ajatusrakenne. Vainistot ovat tarinassa huomattavasti pienemmässä roolissa kuin Rosvolat, mutta he antavat taustan Rosvoloiden vaihtoehtoiselle perhemallille.

Ydinperheen käsite on yhteiskunnassa menettämässä voimaansa perheiden monimuotoistumisen takia, mutta edelleen sen ajatusmallit vaikuttavat lapsiperheiden elämään, ja siksi pidän aiheellisena tutkia näitä käsityksiä käsittelevää teosta. Ydinperheen käsitteen vaikutukset näkyvät myös perheen tutkimuksessa viimeisten viiden vuoden aikana, mikä näkyy osaltaan myös omissa lähteissäni.

Erityisesti keskityn ydinperheen käsitteen määritelmästä esiin nouseviin perheen rakenteisiin ja valtasuhteisiin. *Me Rosvolat* tarjoaa kohdelukijoilleen ja tutkijoille analysoinnin aihetta perheiden merkityksestä ja rakenteista. Tutkimusongelmani siis keskittyy teoksen perhekuvaukseen ydinperheen käsitteen valossa. Analysointini tärkeimpänä välineenä pidän kohdeteoksen lähilukua. Teen tulkintoja teoksesta sosiologian alan kirjoitusten ja etenkin kriittisen perhetutkimuksen avulla. Perustelen tulkintojani myös kohdeteoksen sisällön avulla pitäytyen ydinperheajattelun asettamissa rajoituksissa. Viljan päähenkilön fokalisaatio tarkoittaa tutkimuksen kannalta sitä, että tulkinnat ovat Viljan näkökulmasta tehtyjä.

Aiempaa tutkimusta *Me Rosvolat* -teoksesta on tehnyt Kaisa Kauhanen pro-gradussaan *Naurava vallankumous – ideologia ja karnevalistinen huumori lastenromaaneissa Me Rosvolat ja Isäni on supermies* vuonna 2016. Sosiologian alalla sen sijaan on tutkittu laajasti perhemalleja sekä niistä kirjoitettuja ja sisäistettyjä käsityksiä. Käytän Katja

Yesilovan kattavaa teosta ydinperheestä tutkimukseni pääasiallisena lähteenä, koska mielestäni teos on edelleen ajanmukainen, ja hänen tekstinsä antaa tietoa myös ydinperheajattelun tutkimuksesta.

2 Ydinperheajattelun teoriaa

Koska koko tutkimusta läpäisee sen keskeisin käsite, ydinperhe, ja kriittinen perhetutkimus antaa näkökulman sen käsittelemiseen, koen aiheelliseksi aloittaa tutkimukseni teorian kartoittamisen näitä käsitteitä selventävän teoksen esittelyllä. Katja Yesilova on kirjoittanut väitöskirjan *Ydinperheen politiikka* vuonna 2009. Yesilova avaa teoksensa alussa kriittisen perhetutkimuksen taustoja. Hänen mukaansa kriittinen perhetutkimus ottaa kantaa ydinperheajattelun toteutumiseen. Perheihanteet ja todellisuus eroavat nykyperheitä käsiteltäessä, ja näitä eroja kriittinen perhetutkimus ottaa huomioon. (Yesilova 2009, 17.) Tutkimustani tämä koskee sikäli läheltä, että käsittelemäni teoksen kaksi perhettä kuvaavat molemmat ydinperhemallista eroavaa todellisuutta. Sitä, missä määrin ja miten ne eroavat määritelmästä, aion tutkimuksessani avata.

2.1 Teoriaa käsitteestä ydinperhe

Ydinperheajattelulla on Suomessa lähdetty tietoisesti muokkaamaan ja hallitsemaan perheitä. Yesilova näkee ydinperheen jo 1950-luvulta asti vakiintuneeksi asetelmaksi ja sen ympärillä tapahtuvat muutokset ovat olleet osa yhteiskunnan hallinnon toimintaa. Ydinperheymmärrys helpotti perheenjäsenten suhteiden näkymistä ja ymmärtämistä. Yesilovan mukaan siis ydinperheen käsite on ensimmäinen konkreettinen rajaus perheelle ja sen piiriin kuuluville suhteille. Ydinperheen käsitteeseen on myös latautuneena käsityksiä sukupuolesta ja niiden suhteista perheessä. Tämä ydinperheen kantama värittyneisyys on ominaista länsimaiselle kulttuurille. (Yesilova 2009, 24, 26.)

”Ydinperheenä perhe on politisoitunut ja tullut yhteiskunnalliseksi asiaksi.” (Yesilova 2009, 26.) Ydinperhe on tietoisesti käytetty käsite, joka on kehitetty auttamaan yhteiskunnan rakentamista yksilötasolta. Yhteiskunta halusi hallita perheitä siksi, että perheenjäsen nähtiin ydinperheajattelussa pienimpänä mahdollisena yhteiskunnan osana, josta muut osat ottavat tukea. Kun ydinperhe on katsottu yhteiskunnan pieneksi osaksi, niin on voitu sanoa lasten kehityksestä, että ydinperhemalli valmistaa lasta toimimaan yksilönä yhteiskunnassa. Ydinperheen rakenteen nähtiin myös olevan vaatimus lapsen kehityksen onnistumiselle. Toisella tavalla muodostuva malli saattaisi olla haitallinen. (Yesilova 2009, 20, 71, 204.)

Kun yhteiskunnassa kehitettiin yksityiskohtaista suositusta perheen rakenteelle, sen fyysistä ja psyykkistä olemassaoloa täytyi rajata. Sitä rakennettiin tilallisesti, samoin kuin sosiaalisesti. Koti oli perheen yksi tilallisesti rajaava tekijä. Perheenjäsenet asuivat samassa kodissa. (Yesilova 2009, 35.) Kotoa poismuuttavat jäsenet eivät enää kuuluneet ydinperheeseen. Jonkin aikaa perheestä irtautuvat toimivat yksin yhteiskunnassa ja myöhemmin itse perustamassaan perheessä. Samalla rajattiin, ketkä saattoivat kuulua ydinperhe-käsitteeseen. Perheen muodostivat lapset sekä avioituneet isä ja äiti. Tästä rakenteesta ei ydinperheen määritelmässä ollut alussa neuvotteluvaraa. Ydinperheajattelun mukana tuli käsitys perheen poissulkevasta luonteesta, mikä oli Yesilovan mukaan uutta. Perheeseen ei yhteiskunnan rajauksen mielestä ollut mahdollista päästä ydinperheen rakenteen ulkopuolelta. (Yesilova 2009, 49.)

Anna-Maija Castrén ja Riitta Högbacka käsittelevät perhemallien inklusiivisuutta ja eksklusiivisuutta. Eksklusiivinen perhemalli rajaa tiukasti, kuka perheeseen kuuluu ja jättää ulkopuolelle malliin sopimattomat henkilöt. Inklusiivisuus tarkoittaa perhemuodon joustavuutta.¹ (Castrén & Högbacka 2014, 107.) Ydinperhe rakenteena on juuri tällainen eksklusiivinen perhe, koska se koostuu äidistä, isästä ja lapsista. Tekstin kirjoittajat selventävät, kuinka nykyajan perheillä on enemmän edellytyksiä inklusiivisuuteen: monimuotoisuuteen ja muuttuvuuteen (Castrén & Högbacka, 2014, 108.) Se, keitä perheeseen luetaan kuuluvaksi, vaikuttaa myös lasten tukiverkoston

¹ Artikkelissa kirjoitetaan, että aikuisen voi olla vaikeaa asennoitua perheessä inklusiivisesti. (Castrén & Högbacka 2014, 117.) Tämä selittäisi mielestäni osittain, miksi ydinperheajattelu vaikuttaa edelleen mielikuviin perheestä.

rakenteeseen. Yhteiskunnan käytännöt ja niiden vaikutukset heijastuvat siis myös lapsiin.

Perheen rakenne ja sen kautta toimintamallit vaikuttavat aktiivisesti perheenjäsenten välisiin suhteisiin. Riitta Väänänen tutkimuksen aihe on toimiva dynamiikka perheessä. Hänen listaa tärkeimmiksi osa-alueiksi vakauden, yhteenkuuluvuuden ja kommunikaation. Muita merkittäviä osioita perheen dynamiikan kannalta ovat esimerkiksi joustavuus ja roolien vastaavuus. Kaikkia näitä näkemyksiä voidaan käsitellä ydinperheajattelun näkökulmasta. Yhteenkuuluvuus ja roolien vastaavuus ovat ydinperhemallin toteutumisessa tärkeitä ja oletettuja aspekteja. Joustavuus kuuluu perheiden arkipäivään, joskin oletuksena on, että hierarkia toteutuu, koska hierarkia on yksi ydinperheajattelun määrittävä tekijä. Kommunikaatio ydinperhemallissa painottuu enemmän vanhempien suuntaan, koska heillä on valta perheen sisällä. (Väänänen 2013, 62, 81.)

2.2 Perheenjäsenten rooleista

Alexandra Keurulainen kartoittaa erilaisten perheiden nykytilaa ja tulevaisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Hänen tuloksistaan käy ilmi, että lapsiperheet muodostuvat edelleen yleisimmin avioliiton ympärille. Suurin osa vanhemmista on myös työssäkäyviä. Tulevaisuuden perheistä kirjoittaja ennustaa rakenteeltaan monimuotoisempia niin avioliiton kuin vanhempien sukupuolenkin kannalta. (Keurulainen 2014, 98–99, 102)

Käsitykset vanhempien rooleista perheessä ovat ydinperheajattelun osalta muuttuneet. Yesilovan väitöskirjan tutkittavat perheet pystyivät jo ottamaan avioeron ilman, että perheajatus purkautuu. Avioliitto on tutkimuksen mukaan edelleen tärkeä osa perhettä, mutta se ei enää ole sen yksiselitteinen vaatimus. Tämä luo kuitenkin ydinperheajattelulle ongelmallisia tilanteita. Ydinperheen rakenteen tiukka roolirajaus joutuu tästä eroavissa tilanteissa ristiriitaan todellisuuden kanssa. Ydinperheen käsittäminen normiksi asettaa vaihtoehtoiset perheet marginaaliin. (Yesilova 2009, 206, 219.) Ei-biologinen vanhemmuus joutuu puolustuskannalle myös Anna Moringin mukaan. Hän käsittelee ei-biologisten ja samaa sukupuolta olevien vanhempien asemaa

ja oikeuksia suomalaisessa yhteiskunnassa. Ei-biologiset vanhemmat ovat hänen mielestään altavastajia, kun he puolustavat oikeuttaan vanhemmuuteen. (Moring 2013, 145.) Koska ydinperheajattelu on näkökulmaltaan painottunut vanhempiin valtarakenteen kautta, heidän rooliensa merkitykset korostuvat. Vanhempia käsitellään erikseen kaikissa lähde-teoksissani ja perheen roolit muodostuvat näissä teoksissa vanhempien vallan ja roolien muodostumisen jälkeen. Moring nostaa esille vanhemman käsitteen performatiivisuudet ja odotukset sateenkaariperheissä, joita hän selvittää tutkimuksessaan lainsäädännön, artikkelien ja oppaiden sisällön avulla. Moring keskittyy väitöskirjassaan sateenkaariperheiden näkökulmaan, mutta perheen määrittelyä ja ihanteita muodostetaan kaikista perheistä. Sateenkaariperhepuheessa Moring näkee mielipiteitä ydinperheen mukaisesta perheestä ja teos on siten yhteydessä ydinperhe-diskurssiin. (Moring 2013, 12)

Moring kertoo myös vanhempien rooleista sukupuolen näkökulmasta. Ydinperheeseen kuuluvat äiti ja isä sisältävät paljon sukupuolittunutta latautuneisuutta. Teoksessaan hän on sitä mieltä, että sukupuolittuneet vanhempien roolit ovat rajattuja tiettyyn toimintamalliin ja ne täytyy toteuttaa tietyllä tavalla vanhemmuuden tunnistamiseksi. Todellisuudessa, kuten Moring kirjoittaa, roolit eivät ole tiukasti rajattuja vaan vanhempi voi ottaa eri tilanteissa eri rooleja. Tämä toteutuu kaikissa perhemalleissa ja on pikemminkin kiinni yksilöiden valinnoista kuin yhteiskunnan asettamista normeista. (Moring 2013, 93, 145.)

Äidin roolia Yesilova tarkentaa sen näkemyksen kautta, jossa äiti on vanhemmista se tärkeämpi. Äiti hoivaa lasta ja antaa emotionaalista tukea kasvatuksessa, kun taas isä on siis vanhemmista se, joka käy työssä ja on muutenkin perheelle side yhteiskuntaan. Isyys tukeutuu ydinperhemallissa lapsen ohjaamiseen yhteiskuntaan ja yksilöitymiseen. (Yesilova 2009, 156–157, 175, 201.) Äidin roolin liittäminen biologiseen syntymään ja lapsista huolehtimiseen kiinnittää äidin roolin kotiin. Äitiys toteutuu parhaiten lasten kanssa kotona olemalla. Jaana Vuori tekee analyysia isän latautuneesta roolista perheessä. Hän keskittyy sukupuoliroolin merkityksiin ja odotuksiin perheessä. Vuori avaa rooleja performatiiviselta kannalta. Hän esittää isän kohdalla valittaviksi rooleiksi: tasa-arvoisuuden, hoivaavuuden, valintoja tekevyyden ja maskuliinisuuden. (Vuori 2004, 30.) Maskuliininen isä on lähinnä ydinperheajattelun isän roolia, koska hän perustaa valtaa pitävän asemansa sukupuolensa argumentteihin. Valintoja tekevä isä on

myös lähellä ydinperheen määritelmää, koska hän jättäytyy lasten hoidosta erilleen. Tasa-arvoinen ja hoivaava isä edustavat useimmin toteutuvia isyyden rooleja. Nämä molemmat roolit ottavat vastuuta lapsista äidin kanssa.

Vanhempien rooliin liittyy vahvasti valtasuhde lapsiin. Ydinperheessä vanhemman ja lapsen välit ovat selkeän hierarkkiset. (Yesilova 2009, 188.) Ydinperhemalli olettaa tiettyjä rooleja ja valtasuhteita jäseniltään ja nämä roolit pätevät myös kasvatukseen. Ydinperheajattelun yksi tavoite on ollut kasvattaa yhteiskunnan kansalaisia. (Yesilova 2009, 71.) Ydinperheeseen liittyy siis olennaisesti kasvatuksellinen näkökulma. Vaikka Eevastiina Gjerstad puhuu kotikasvatuksesta, samat valta-asetelmat esiintyvät tutkimuksessa kuin yleensä ydinperheen diskurssia käsiteltäessä. Gjerstadin mielestä kotikasvatuksessa vanhempien auktoriteetti ja sen legitimointi on hyvin olennainen, mutta myös ongelmallinen kysymys. Lapsi nähdään samaan aikaan omana ainutlaatuisena yksilönään ja kehittyvänä osasena suomalaista yhteiskuntaa. Vallan harjoittaminen paljastuu tutkimuksessa keinoksi kasvattaa ja opettaa myös kyseenalaistamaan. Lapsen tulisi oppia olemaan osa yhteiskuntaa, mutta myös kehittämään yksilöllinen identiteettinsä. (Gjerstad 2009, 113, 257, 286.)

Lapsen näkökulmasta vanhempien valtarakenne on yksi ydinperheajattelun näkyvimmistä käytännön toteutumista. Ydinperhemalli tähtää rajatulla muodolla tiedostettuun lapsen kasvattamiseen. Tavoitteena on itsenäinen toimija, jonka kehittymistä tapahtuu muissakin perhemalleissa, mutta eri tavalla järjestettynä. Riitta Väänänen puhuu yksilöitymisestä, jolla hän tarkoittaa perheenjäsenen identiteettiä ja autonomiaa. (Väänänen 2013, 62.)

Jokaisella on myös oma käsityksensä perheestä, kuten Ulrich Beck ja Elisabeth Beck-Gernsheim tuovat esille. Saman perheen sisällä voi olla monenlaisia kokemuksia perheen suhteen. Tämä yksilöllinen kokemus ei rajaudu ydinperheen malliin ja biologisiin sukulaisuussuhteisiin.² (Beck & Beck-Gernsheim 2001, 96.) Sisarusuhteetkin muovautuvat sekä perheen rakenteen että perhettä ympäröivän yhteiskunnan ja yksilöllisten kokemusten vaikutuksessa. (McHale, Updegraff & Whiteman 2012, 923.) Vanhempien valtasuhteet vaikuttavat sisarusuhteisiin sekä

² Yksilökohtainen perhe antaa myös laajemman turvan lapselle. (Beck & Beck-Gernsheim 2001, 97.)

suoraan yksilöihin, ja ympäröivä yhteiskunta määrittää, millä tavalla sisarusten tulisi toteuttaa rooliaan perheessä. Jokainen sisarus yksilönä reagoi omalla tavallaan perheen roolijakoihin. Vanhempien lisäksi sisarukset vaikuttavat suoraan toistensa kasvamiseen ja yksilöitymiseen. (McHale, Updegraff & Whiteman 2012, 913.) Ydinperheessä roolit vaikuttavat eri tavalla eri sisaruksiin sekä kaikkiin perheenjäseniin ja vaativat heiltä erilaisia asioita.

3 *Me Rosvolat* -teoksen analyysi

Kohdeteoksen tapahtumat alkavat, kun päähenkilö Vilja Vainisto ryöstetään rosvoperheen lapsille seuraksi. Vilja saa teoksen aikana kokea, miten Rosvoloiden perheen elämäntyyli eroaa Vainistojen arjesta. Hän saa tilaisuuden verrata kahta monimutkaisesti lomittain elävää yhteisöä, Suomen virallista yhteiskuntaa ja rosvoyhteisöä, toisiinsa. Teoksen tarinassa Vainistot ovat suhteellisen pienessä osassa. Heidän tehtävänsä on olla vertailukohtana Rosvoloiden perheen vaihtoehtoiselle elämäntavalle.

3.1 Kaksi perhettä yhteiskunnan vaikutuspiirissä

Vainistojen perhe on monessa suhteessa yhteiskunnan täysivaltainen osa. Perheen vanhemmat käyvät työssä, mikä on vanhemmille yksi olennainen tapa osallistua yhteiskunnan toimintaan.³ Lapset taas täyttävät omalta osaltaan yhteiskunnan odottamia velvollisuuksia käymällä koulussa. Näin heidän perheensä on yhteiskunnan silmissä toteuttamassa aktiivista osallistumista. He toteuttavat yhteiskunnan klassista oletusta perheestä myös ydinperheen rakenteen osalta. Heidän perheensä koostuu äidistä, isästä ja lapsista nimeltään Vanamo ja Vilja. Kaikki perheenjäsenet asuvat samassa talossa, mikä on ydinperheajattelussa perheen tilallinen ehto. Kun Vainistot toteuttavat ydinperheen mallia, ovat he myös eksklusiivinen perhe. Heidän perhemallinsa ei

³ Yesilova käsittelee tarkemmin työn vaikutusta perheeseen ja ydinperheajatteluun väitöskirjassaan *Ydinperheen politiikka* (2009)

mahdollista perheen ulkopuolelta tulevien ihmisten kehitystä osaksi perhettä. Vainiston vanhemmat ovat ydinperheajattelun mukaisia myös siinä suhteessa, että he ovat avioliitossa. Vaikka nykypäivänä moninaisuus perherakenteissa on kasvavaa, toteuttaa Vainistojen perhe näissä suhteissa ydinperheen tiukkaa klassista ajatusta.

Rosvoloiden perhe on tietoisesti irrottautunut yhteiskunnasta. Heidän perheestään eivät aikuiset ole palkkatyössä eivätkä lapset Kalle ja Hele koulussa. Viljalle Kallen haaveilu koulusta on uutta, koska hän on tottunut ajattelemaan koulunkäyntiä lapsen velvollisuutena. Kalle kyllä tahtois käydä koulua, mutta hän ei ole maininnut siitä muille. Hän pelkää, etteivät toiset ymmärtäisi hänen toivettaan, eikä se ilman muutoksia olisikaan mahdollista. Hurja-Kaarlo ilmaisee Kallen toiveista tietämättä: ” –Sitä, miksi sinun pitää muka mennä kouluun, minä en voi ikinä käsittää.” (MR 89.) Hurja-Kaarlo on niin suurelta osalta irtautunut yhteiskunnasta, että ei enää muista kaikkea siihen sisältyvää. Viljan ehdotuksista seuraa kuitenkin teoksen lopussa se, että Kallelle avautuu mahdollisuus käydä koulua.

Kallen toiveen peittelystä selviää toisaalta, että heidän elämäntyyliinsä liittyy ongelmia samalla tavalla kuin Vainistoillakin. Rosvoloiden erottuminen yhteiskunnasta erottaa heidät myös yhteiskunnan etuuksista ja suojasta. Perhe ei saa tukea elämiseen tai lasten kasvatukseen muilta. Rosvoloiden perhe kuitenkin pitää huolen omista jäsenistään, ja perheen sisäinen turvallisuus on tasoittamassa yhteiskunnan suunnalta tulevaa turvattomuutta.

Rosvolat liikkuvat autolla ja yöpyvät aina uudessa paikassa. Tämä on ydinperheajattelua vastaan, mutta he lähenevät teoksen edetessä tässä suhteessa yhteiskunnan kehittämiä rajoituksia. Vilja on mukana uudistamassa heidän asumismuotoaan ja tarjoaa toiseksi tukikohdaksi asuntoa. ” –Tulevaisuudessa teillä on kaksi kotipesää. Toinen on rosvoauto, kuten ennenkin. Toinen on tämä asunto.” (MR 184.) Viljan ajatuksen myötä Rosvaloilla on mahdollisuus elää niin liikkuvaa kuin kodin ympärillekin keskittyvää elämää. Rosvaloilla on näennäiset ydinperhemallin mukaiset roolijaot, sillä Hildaa ja Hurja-Kaarloa kutsutaan ”rosvoäidiksi” ja ”rosvoisäksi”. Heidän perheeseensä kuitenkin kuuluu muitakin kuin vain ydinperheen rooleihin rajattuja henkilöitä. Rosvolat ovat siis inklusiivinen perhe, johon myös Vilja pääsee kehittämään oman paikkansa.

Kulta-Pete on teoksen alusta asti osa Rosvolan perhettä ilman, että sitä missään vaiheessa kyseenalaistetaan, vaikka hän ei ole biologista sukua perheelle. Hän on Hurja-Kaarlon työkaveri ajalta, jona he vielä olivat aktiivinen osa yhteiskuntaa. Hän kulkee perheen mukana ja heidän arjessaan täysivaltaisena jäsenenä. ”Kulta-Pete sukkuloi kaikkien välillä kuin hän olisi lanka, joka sitoi kaikki yhteen, honkkeli, kultahampainen lanka, jonka puheesta en saanut pitkään aikaan selvää.” (MR 17.) Sitaatista käy ilmi, kuinka Kulta-Pete ei ainoastaan tee omaa osuuttaan perheessä vaan ainakin Viljan näkökulmasta on koossa pitävä osa. Viittaus yhdistää konkreettisen auttamisen ja emotionaalisen tuen, jota hän tarjoaa.

Teoksen puolesta välistä mukaan tuleva Kaija on myös ydinperheeseen kuulumaton jäsen. Hurja-Kaarloon viitaten hän ilmoittaa: ” –Tuon möllykän isosisko.” (MR 99.) Ydinperheajattelun tiukka raja ei mahduta vanhempien sisaruksia piiriinsä, vaan Kaija on tässä mallissa ulkopuolinen. Hän toimii perheen ja yhteiskunnan välissä tuoden Rosvoloilta heidän tarvitsemiaan tavaroita. Rosvolat eivät voi eivätkä osaa hankkia kaikkea laillisilla tavoilla. Kaija sen sijaan käy esimerkiksi ostamassa kaupasta heille tuotteita, joita Rosvolat eivät saa ryöstämällä kasaan. Kaija kuitenkin haaveilee rosvoelämästä, jota Rosvolat viettävät. Hänen hahmonsa pääsee konkreettisemmaksi osaksi perhettä, kun Vilja järjestää Rosvoloilta asunnon. Kun hänen oikeutensa käyttää valtaa perheessä ja olla perheen täysivaltainen jäsen tulee kysymykseen, hän itse toteaa, että: ” –Kyllä mä taidan olla yhtä paljon tätä perhettä kuin Kulta-Pete” (MR 189). Hän alkaa siis asua samassa fyysisessä tilassa kuin muut Rosvolat ja siten lähenee ydinperheajattelun asettamia vaatimuksia. Toisaalta jo ennen tätä Kaijan välitön suhtautuminen ja osallistuminen perheen toimiin, kun hän on Rosvoloiden kanssa tekemisissä, vihjaa hänen olevan perheenjäsen jo ennen muuttoa. Kaija muuttuu osaksi perhettä, eikä tähän kiinnitetä huomiota perheen muiden jäsenten taholta. Muutos on todella luonnollinen kaikille. Kaija kehittyy perheen täysivaltaiseksi jäseneksi, kun hän saa aktiivisemmän roolin perheessä.

Rosvolat ovat siis jättäytyneet virallisen yhteiskunnan ulkopuolelle, mutta he ovat päässeet mukaan yhteisöön, joka toimii omilla ehdoillaan. Rosvoyhteisö toimii ympäröivältä yhteiskunnalta salassa, mutta sillä on omat valtarakenteensa. Yhteisö on järjestäytynyt suvuittain, mutta Rosvolat ovat päässeet mukaan, vaikka ovatkin tulokasperhe ilman sukuperinnettä. Yhteisö ei siis ole tiukan poissulkeva, ja tämän

lisäksi se on koko ajan kosketuksissa yhteiskuntaan, vaikkakin epäsuorasti. Esimerkiksi viestintä tapahtuu julkisissa kanavissa, mutta salatulla merkityksellä. Rosvoyhteisö piiloutuu yhteiskunnan keskelle ja käyttää sen tapoja hyväkseen omissa toimissaan. Ilmoitukset voivat olla suurelle yleisölle suunnattuja, vaikka ovatkin viestejä rosvoille. Näin yhteisöllä on enemmän liikkumatilaa ja ilmoitukset tulevat helpommin kaikkien tietoon.

Olin ajatellut, että rosvojen kesäjuhlat olisivat jossain syrjäisellä leirintäalueella, jossa ei kesäaikana liikkuisi ketään, mutta olin aivan väärässä. Juhla-alueena oli ostoskeskuksen takana aukeava iso urheilupuisto. Sen portille oli kirjoitettu kyltti:
 VERKOSTOMARKKINOIJAT SUOMI-FINLAND
 KESÄTAPAAMINEN. (MR 114.)

Rosvoaminen on elämäntapa, jolla ei ole tukea tai opastusta virallisessa yhteiskunnassa. Rosvot opettavat toinen toistaan ja monet ovat itseoppineita. Rosvolat ovat siis suojattomia rosvoyhteisön ulkopuolella ja pyrkivät naamioitumaan tarpeen tullen yhteisöön vaikkapa satunnaisella talkkaritoiminnalla. Rosvoyhteisö tuntuu olevan riskialtis, koska rosvoakuntien välille voi kehittyä vihamielisyyttä. Riitojen ratkoja on yhteisössä rosvovaltiat, mutta vahvemman ja vanhemman voima vaikuttaa päätöksiin. Tässä suhteessa rosvoyhteisö kannattaa ydinperheen rakenteessakin näkyvää hierarkkisuuutta. Rosvoloiden ja Pärnästen välillä on vihamielisyyttä. Syy tähän on Pärnästen suvun perinteellisyydessä ja Rosvoloiden uudistavassa tulokasasetelmassa. Teoksen mittaan Rosvolat joutuvat pakoilemaan niin poliiseja kuin rosvosukujakin. ” – Kaikki etsii, Hurja-Kaarlo sanoi synkästi.” (MR 148.)

3.2 Perheen dynamiikasta

Perheen turvallisuuden ja toimivuuden tunne koostuu monesta osa-alueesta, joita Riitta Väänänen käsittelee tekstissään. Nämä näkökulmat näkyvät erilaisina kokonaisuuksina Viljan kahdessa perheessä. Seuraavaksi aion käsitellä perheen dynamiikkaa ydinperheajatteluun liitettynä. (ks. Väänänen 2013, 62, 81.)

Vainistojen arki on Viljan näkökulmasta katsottuna samaa kaavaa toteuttavaa. Heidän elämänsä on vakaata, mikä alkaa jo heidän ydinperheen-ajatuksen mukaisista

rooleistaan. Heidän elämäntyylinsä on turvallista, ja perhe toteuttaa vanhempien päättämää arkea. Silti yhdessä toteutettavat suunnitelmat peruuntuvat usein.

Piti lähteä pyöräreissulle, mutta jäätiin kotiin, kun sataa tihutti, tosi vähän. Piti lähteä telттаilemaan, mutta isälle tuli joku ylimääräinen työasia eikä lähdettykään. Kivaa yhteistä tekemistä koko perheelle, isä sanoi aina kun suunnitteli, eikä koskaan edes kysynyt meiltä tytöiltä, mitä me olisimme halunneet tehdä. (MR 9.)

Suunnitelmien suhteen vanhemmat ovat päättävä osapuoli ja lapset saavat kokea sen seuraukset. Isä ei myöskään tule ajatelleeksi keskustella perheen kanssa, mitä he haluaisivat tehdä. Isä ei osaa Viljan mielestä ottaa muita huomioon ja on myös aikuisena ominut päätösvallan itselleen. Hänelle päätösvalta on jo niin itsestäänselvää, että sen kyseenalaistaminen tai muuttaminen ei tule edes mieleen.

Vanhempien hierarkkinen asema perheessä ja kommunikaatiokatkos on selvä, koska vaikka Vilja tuntuu pettyneen toistuviin peruutuksiin, ei hän kerro tätä vanhemmilleen. Heidän perheensä ei pääse Viljan mielestä hoitamaan suhteitaan, eivätkä he kommunikoi toistensa kanssa. ”Hetken ajan muistelin kotia ja sen aamiaispöydän hiljaisuutta. Minä tylsistyin, kun vanhemmat lukivat omaa osaansa lehdestä, Vanamo naputteli tekstiviestiä ja jammaisi syödessään iPodinsa tahdissa. Kenelläkään ei ollut toisille mitään asiaa.” (MR 29.) Jokaisella on omat harrastuksensa ja työnsä, eivätkä he löydä yhteistä puheenaihetta. Perheen dynamiikka ei siis tunnu toimivan muusta kuin vanhempien näkökulmasta.

Rosvoloiden perhe on jatkuvasti liikkeessä ja huolehtimassa tarpeellisten tavaroiden saamisesta. Heidän perheensä on liikkuvuudessaan ja spontaaneissa valinnoissaan joustava, mutta samalla epävakaa. Suunnitelmia muutetaan vauhdista parhaan vaihtoehdon saavuttamiseksi. Aina tavoitteiden saavuttaminen ei ole helppoa. Rosvolat saattavat etsiä kauan tarvitsemaansa tavaraa rosvoitujen autojen saaliista. Spontaanit valinnat ja ajatustenvaihto ovat mahdollisia kaikille. Tässä suhteessa Rosvoloiden Vainistoista poikkeava tapa päättää on Viljalle hämmentävä kokemus. Rosvolat aivan vaativat saada kuulla Viljan ajatuksia ja mielipiteitä. Hän mainitsee, kuinka Rosvolat itse vaihtavat ajatuksiaan vapaasti ja kuulemalla kaikkien kommentteja. Kommunikaatio on ydinperheessäänkin tärkeää, mutta Rosvolat antavat tasapuolisemman vallankäytön mahdollisuuden kaikille kuin vanhempien määräyksien noudattaminen mahdollistaisi.

Keskustelun tasa-arvoisuuden lisäksi jokainen tuntuu ajattelevan toista perheenjäsentä. Autossa kulkeminen on elämänmuotona totuttanut heitä joustamaan ja huolehtimaan toisista. Hurja-Kaarlo saa voittoa nukkumapaikoista pidettävässä kilpailussa kipeytyvän selkensä vuoksi. Hän luulee, että kyse on hänen voittamistaidoistaan, vaikka muut todellisuudessa antavat hänen voittoa. Perheelle tämä ei kuitenkaan tarkoita tasavertaisuuden vähenemistä, vaan ennemminkin kyse on toistensa välittämisestä. Kun toiset perheenjäsenet antavat Kaarlon voittoa, he huolehtivat perheensä jäsenestä yhteisestä tahdosta.

3.3 Vanhempiin kohdistuvat odotukset

Me Rosvolat -teoksen perheet edustavat erilaisia roolinmuodostustapoja. Tässä luvussa käsitelen vanhempien rooleja. Biologiaan ja ydinperheajattelun mukaiseen kehykseen turvautuvat vanhempien roolit edustuvat teoksessa monin tavoin. Yksilökohtaisempi tapa näkyy teoksessa limittäin ydinperheen ajatuksen tiukemman rajauksen kanssa.

Kun Vilja kasvattaa rooliaan Rosvoloiden perheessä, saavat Hurja-Kaarlo ja Hilda hänen suhteensa enemmän isän ja äidin roolin piirteitä. He eivät kuitenkaan ole Viljan biologisia vanhempia, mikä on ydinperheen mallissa ongelmallista. Yhteiskunnassa, jossa ydinperheajattelua arvostetaan, he joutuisivat perustelemaan rooliaan. Rosvoelämä mahdollistaa sen tekstissä avoimemmin. Aihetta ei missään vaiheessa käsitellä suoraan, vaan Vilja saa huolenpitoa osakseen samoin kuin toisetkin.

Vainistoilla on pienempi osuus teoksessa kuin Rosvoloilla, ja erityisesti perheen äidistä ei teoksessa ole montaa mainintaa. Perheen vanhempien rooleista ja huolenpidosta on siis haastavampaa tehdä tulkintoja ja lisäksi kaikki tiedot heistä ovat Viljan mielipiteitä. Silti koen, että Vainistojen perheen äidin hahmon roolia on aiheellista käsitellä ydinperheajattelun tematiikan läpi.⁴ Hänet on kuvattu Viljan näkökulmasta aina kiireisenä. Hän ei ehdi ottaa kontaktia lapsiinsa, vaikka hoitaakin kotitöitä. ”Äiti laitto ruokaa puhuen koko ajan kännykkään: älä nyt häiritse, minulla on tämä kesken. Ihan kuin meitä ei olisi olemassa.” (MR 66.) Hän ei ole saatavilla oleva hahmo Viljan

⁴ Moring kirjoittaa, että isyys on äitiydestä riippuvaista. (Moring 2013, 67.) Myöskään Vainistojen isän roolista ei voisi näin ollen puhua puhumatta myös äidin roolista.

elämässä. Äidin rooli on ydinperheajattelussa määritelty huolehtimisen kautta, mutta Vainistoilla tämä ilmeisesti on jostain syystä toteutumatta. Tekstistä saa selvästi sen käsityksen, että äiti ei ole Viljan senhetkisessä elämässä aktiivisessa roolissa. Tämä myös selittää, miksi minäkertoja mainitsee niin vähän äidistään. Toisaalta äiti osoittaa välittävänsä, kun Vilja soittaa kotiinsa Rosvoloiden luota. Hän on huolissaan lapsensa voinnista ja kysyykin: ”–Pärjäätkö sinä kulta?” (MR 75.) Välittämislle ei ole arjessa ollut aikaa ennen kuin Vilja kaapataan ja vanhemmat pakotetaan huomioimaan lapsensa, mutta se ei tarkoita, että välittäminen puuttuisi suhteesta kokonaan.

Isän suhdetta lapseen rajoittaa paljolti hänen suhteensa töihin ja omiin harrastuksiinsa. Hän on äidin tavoin työhönsä keskittynyt, eivätkä suunnitelmat yhteisestä ajasta toteudu, koska työtehtävät menevät niiden edelle. Isän kiintymys työhönsä ja omiin mielenkiinnonkohteisiinsa vaikuttavat heidän suhteeseensa negatiivisesti. Vilja on katkera, kun hänen isänsä osoittaa hellyyttä kiinnostuksiaan kohtaan, mutta jättää usein lapset huomiotta. Yhteisten tekemisten suunnitelmat tuntuvat valuvan tyhjiin, vaikka niillä pidettäisiin välejä yllä. Isän roolijaon kautta tarkasteltuna, Vainistoilla on valintoja tekevä isä. Hän päättää perhettä koskevista asioista, mutta ei osallistu toisista huolehtimiseen. (ks. Vuori 2004, 30.) Huolehtiminen ja kasvatus jäävät äidin kontolle, mutta hänkään ei tee tätä emotionaalisisella tasolla ainakaan Viljan kuvailun mukaan. Kun isä osallistuu lasten opastukseen, on tämä teoksessa kuvattu kielteiseksi tapahtumaksi.⁵ ”–Nyt se käninä loppuu takapenkillä, tai jompikumpi lentää ennen Kotipitsaa ulos, isä uhkasi.” (MR 10.) Uhkailu luo negatiivista valtarakennetta lapsen ja vanhemman välille. Isä kuitenkin osoittaa äidin tavoin välittämistä, kun Vilja on poissa kotoa. Hän on jopa etsimässä lastaan poliisien kanssa. Vainistojen perheen vanhemmilla on siis takanaan aitoa välittämistä, mutta jostain syystä se ei pääse näkymään Viljan elämässä.

Rosvoloiden vanhemmat, kuten lapsetkin, saavat toteuttaa melko vapaasti sellaista roolia perheessä, joka heistä tuntuu sopivalta. Hilda voidaan tulkita perheen äidiksi. Häntä kutsutaan sanalla ”rosvoäiti”, mutta hänen roolinsa on Hildan itsensä kokoama. Hildan voi nähdä perheen emotionaalisisena tukena. Hänen hahmossaan on äidillisiä piirteitä, kun hän pitää oikeutenaan tehdä ruokaa ja pitää huolta toisten hyvinvoinnista.

⁵ Gjerstadin tutkimuksesta kävi ilmi, että vanhemmat rankaisevat lasta estääkseen tai rajoittaakseen heidän toimintaansa. (Gjerstad 2009, 155.)

Hilda myös edustaa Rosvolloita kilpailulajissa, josta sanotaan, että: ”–Se on vuosittainen naisille suunnattu kilpailu, Piirakka ja Paini.” (MR 120.) Häneen kohdistuu osittain samoja odotuksia kuin ydinperheajattelun mukaiseen äitiin, mutta hänellä on paljon vapaampi ympäristö toteuttaa tätä roolia ja yhdistää se muihin ominaisuuksiin eri tavalla kuin Vainistojen perheessä. Hildalla on parempi mahdollisuus omaksua piirteitä, jotka poikkeavat klassisesta ydinperhemallista, mutta se on mahdollista yhteiskunnan sisälläkin tietyissä rajoissa.

Hilda pitää huolta Viljasta samalla intensiteetillä kuin muistakin lapsistaan, vaikka tämä ei olekaan hänen oma lapsensa. Koska Vilja kasvaa osaksi Rosvoloiden perhettä teoksen kuluessa, voidaan Hildan nähdä omaksuvan myös äidin roolin Viljan elämässä. Hän ei ole Viljan biologinen äiti, mikä olisi tiukimman ydinperhemallin kriteeri. Muuttunut nykypäivän yhteiskunta ja Rosvoloiden poikkeuksellinen rooli Viljan elämässä toisaalta mahdollistavat Hildan äitinä toimimisen. Hän on myös valmis ajattelemaan lapsen parasta oman elämäntapansa ulkopuolelta. ”Jokaisen lapsen paikka on omassa kotona, ainakin silloin kun hän itse haluaa kotiin.” (MR 191.)

Hildan hahmossa on ydinperheajattelun määrittelemää isän roolia sikäli, että hän tuntuu olevan se, joka saa perheen pään rauhoitettua emotionaalisesta kohtauksesta. Hän on siis rationaalinen ja taustalla vaikuttava voima. Hän on myös perheen kuski, joka on roolina yleensä varattu toiminnallisuudestaan johtuen miehille ja isille. Kuitenkin ”[K]aikista suruttomista ajajista Hilda oli varmasti se kaikkein törkein.” (MR 11.)

Kaarlon hahmo on rajankäyntiä feminiiniseksi ajatellun tunteellisuuden ja maskuliinisen roolin välillä. Hurja-Kaarlo pitää ulkonäköä rosvolle tärkeänä ja saa aikaan tunteenpurkauksen, kun Hilda ehdottaa uutta paitaa. ”–Yritätkö sinä sanoa että minä olen ... iso, Hurja-Kaarlo sanoi äänellä, joka enteili katastrofia.” (MR 84.) Hän pitää kiinni johtajan asemastaan ja pitää sitä kyseenalaistamattomana. Kaarloon voi soveltaa tasa-arvoista isää ja maskuliinista isää eri isyyksien rooli- jaosta. Tasa-arvoisen isän malli ei sovi ydinperheajattelun antamaan isän rooliin, jolla on ylin valta perheessä ja joka on vain taustatukena perheen huolenpidossa. Tämä malli on kuitenkin yleistynyt yhteiskunnassa rajatumman näkökulman edelle, koska tasa-arvoinen isä jakaa perheen vastuuta äidin kanssa kaikin tavoin. Sen sijaan maskuliininen isyys vastaa ydinperheajattelun näkökulmaa perheen rooleissa. Kun Kaarlo pitää kiinni oman

valtansa illuusiosta, hänen roolinsa saa koomisia piirteitä. Hän ulottaa johtajuutensa siten, että voi perustella tällä miltei mitä tahansa. ”Hän kuivasi tehokkaasti itseään, vaikka oli käynyt kastamassa vain varpaansa vedessä ja ilmoittanut sen olevan päällikkötasoisille henkilöille ihan liian kylmää.” (MR 19.) Pikaisista päähänpistoista ja johtajuuteen vetoamisesta johtuen myös Vilja tulee alkujaan ryöstetyksi. Muut antavat näille piirteille tilaa järjellisyiden rajoissa, mutta välillä Hilda vaatii selitystä myös rosvopäälliköltä.

3.4 Valta ja lapsi perheessä

Kohdeteoksessa Vainistojen ja Rosvoloiden vanhemmat harjoittavat hierarkkista oletusasemaansa erilaisin perustein ja tuloksin. Vanhempien valta on osittain suhteessa lapsen saamaan valtaan perheessä. Vallan hierarkkisella jaolla on ydinperheajattelun mukaisesti pyritty kasvattamaan lapsesta odotusten mukaista yksilöä. *Me Rosvolat* vastaa kasvatuksen onnistumiseen Viljan mielipiteiden ja perheiden kuvausten kautta.

Vainiston perheen lapset noudattavat ydinperheajattelun mallia lapsien roolissa. Kummatkin sisarukset käyvät koulua ja ovat siten jo osana yhteiskunnan toimia. Vanamolla ja Viljalla ei ole todellista sananvaltaa tai mahdollisuutta vaikuttaa perheen elämään. Lasten omat toiveet jäävät hiljaisiksi ajatuksiksi, koska arjen tilanteet ovat aikuisten arjen sanelemia. Sekä perheen yhteiset hetket että lasten omat hetket on toteutettu vanhempien toiveiden mukaan. Vanamolla taas on vanhempana siskona hierarkkisesti järjestyneessä ydinperheessä enemmän valtaa ja vastuuta kuin nuoremmalla. Tällä vallankäytöllä on myös ulospäin näkyvät seuraukset. Vilja jää tässä perhemallissa hiljaisimpaan rooliin.

Vilja kokee olevansa tarpeeton ja huomaamaton vanhemmilleen, koska yhteistä aikaa ei liikene. Tämä liittyy ongelmaan, jossa ainutlaatuisiksi koettu lapsi on kasvaessaan vain yksi pieni osa yhteiskuntaa korvaamattomuuden sijaan. Viljan vanhemmat eivät ole viime aikoina osoittaneet Viljalle välittävää hänestä, joten hän tuntee olevansa vanhemmilleen korvattavissa oleva osa eikä korvaamaton yksilö. Sisarukset huolehtivat omista asioistaan, jolloin vastuullisuus kehittyy, mutta vanhempien hoiva jää kokematta. Viljan elämässä yksin toteutettu vastuu arjesta näkyy hänen tavassaan tehdä

muistiinpanoja havainnoistaan. Hän pyrkii hallitsemaan ja sisäistämään ympäristöään tätä kautta, koska vanhemmat eivät ole häntä opastamassa. ” –Se suunnittelee, Hurja-Kaarlo toisti arvostavasti ja kääntyi luennoimaan toisille. –Se katsokaas a-na-ly-soi.” (MR 57.) Teoksen selkeimmät kasvatukseen liitettävät kommentit ovat sävyltään kielteisiä ja molemmille sisaruksille kohdistettuja. Henkilökohtaista kontaktia ja opastusta ei Vilja ainakaan anna kertojana lukijan tietoon.

Rosvoloiden lapsiin suhtaudutaan ainutlaatuisina yksilöinä alusta alkaen. He pääsevät osallistumaan arjen päätöksiin ja perheen kannalta merkityksellisiin toimiin. He ottavat osaa kilpailuihin, joissa katsotaan, ketkä ovat parhaita rosvoja. Kilpalajinsa he saavat valita itse ja ovat näin yhteisön osasina mukana tavalla, jonka ovat itse päättäneet.

Kasvatus tapahtuu aktiivisesti arjessa. Lapset saavat neuvoja niin aikuisilta kuin toisiltaan. Tämä tapahtuu opastavassa ja positiivisessa hengessä, eikä toruvia kommentteja näy teoksessa heidän välillään kuin harvoin. Rosvolan lapset oppivat puolustamaan omia kantojaan, koska heillä on jo sananvaltaa perheessä ja heidän äänensä huomioidaan aikuisten kanssa tasavertaisesti. He saavat siis kasvaa omiksi identiteeteikseen ja esittää omia näkemyksiään vapaasti, mutta säilyttävät samalla paikkansa perheessä.

3.5 Itsenäisyys ja minuus teoksessa

Lapsen tulee kasvaa ydinperheajattelun mukaan yksilöksi, joka noudattaa annettua rooliaan myöhemmin yhteiskunnassa. Kun Vilja viettää osan kesästään Vainistojen ja osan Rosvoloiden luona, hän havainnoi kahdenlaista kasvu-ympäristöä. Viljalle avautuu Rosvoloiden luona uusi mahdollisuus kehittyä. Samalla tavalla jokainen kahden tarkastelussa olevan perheen lapsista kehittyy omaan suuntaansa ominaisuuksiensa ja ympäristönsä vaikutuksesta.

Vanamon on rakennettava identiteettinsä lähtökohtaisesti yksin, kun vanhemmat ovat kiireisiä. Vanamo kuitenkin saa vaikutteita vanhemmiltaan. Esimerkiksi vallan käytön hän omaksuu yksiselitteisenä ja vanhemman oikeutena. Viljan mielestä Vanamo käyttää ajoittain valtaansa väärin. Hän toteaa, että: ”Vanamo omi aina kaikki salmiakit

isosiskon oikeudella, vaikka tiesi, että halusin vain ne.” (MR 10.) Hänen valtaa Viljaan nähden eivät ilmeisesti kyseenalaista vanhemmatkaan, koska Viljasta ”Vanamo oli se, joka voitti joka tilanteessa.” (MR 10.) Vanamon jatkuvaan vallankäyttöön verrattuna Kallen ja Helen tasavertainen seura on uutta Viljalle.

Rosvoloilla lapset saavat identiteetin rakentamiseen apua toisilta perheenjäseniltä. Perhe on aktiivisena tukena. Hele on Vanamon tavoin ottanut vaikutteita aikuisilta ja heidän elämäntavastaan. Hän haluaa tulla rosvoapäälliköksi ja jatkaa rosvoilua uranaan. Viljalle hän kertoo, että: ”Mua kiinnostaa vain ryöstäminen ja ihmisluonne.” (MR 198.) Hänen halunsa valta-asemaan on ydinperheajattelun näkökulmasta erikoinen sikäli, että hän on tyttö ja vielä lapsi. Silti hänelle on uskottu paljon vastuuta. Hän esimerkiksi vahtii tarinan alussa Viljaa, ettei tämä karkaa. Hele ei ainakaan Viljan kuvauksen mukaan tunnu kokevan kärsivänsä vastuusta vaan nauttii siitä. Hele pitää vanhempana sisaruksena itseään Kallea korkeammalla valta-asteikossa, mutta Kalle vastustaa tätä. Hele ja Kalle edustavat rosvo-perheen elämäntyylin erilaisia reaktioita. Hele on vanhin sisarus ja kypsä omilla ehdoillaan. ”Kaksitoistavuotias Hele oli kaikessa superlahjakas ja siksi perheen vaarallisin roisto, niin vaarallinen ja hurja ettei häntä päästetty ryöstökeikoille, ellei ollut tarpeellista herättää todellista kauhua.” (MR 11.) Kalle taas haluaa kokea muutakin kuin rosvoelämää. Vaikka hän on huolestunut ajatuksen vastaanotosta, ei hänen valintojaan vastaan tehdä vastaväitteitä, kun ne mahdollistuvat.

Vilja saa tilaisuuden muodostaa käsityksensä perheestä ja itsestään kahden perheen osana. Vainistoilla häntä rajoittaa äänen kuulumattomuus, mutta Rosvoloiden mukana hän saavuttaa sananvaltaa ja rohkeutta ilmaista mielipiteitään. Hän saa teoksessa kokea kahden eri perheen tapoja järjestää perhe-elämä. Toisaalta hän saa kokea molempien perhemallien hyvät puolet ja hyötyä niistä. Viljalle tämä kahden perheen muodostuminen on positiivinen asia, vaikka perherakenteen moninaisuus katsotaan kasvaneeksi uhkaksi perhekeskustelussa. Vilja saa laajemman tukiverkoston, kun hän tiedostaa kuuluvansa kahteen perheeseen.

Rosvoloiden kanssa Vilja saavuttaa saman aseman kuin muillakin jäsenillä on. Hän saa kokea, että hän on arvostettu, vaikka sanat tulevat Rosvolan elämäntyylin sävyttämänä. ” –Nyt on niin, että meillä ei ole mitenkään varaa päästää sinua menemään. Sinä olet paras ryöstösaalis pitkään aikaan. Sinä olet tosi fiksu.” (MR 22.) Viljan sisällyttäminen

perheeseen ei tunnu olevan hankalaa myöskään Rosvoloilta. Hän saa emotionaalista tukea, jota vaille hän on jäänyt muuten ydinperheajatus noudattavassa Vainistojen perheessä. Tämä helpottaa Viljan kuulumisen tarvetta ja tämä eroavuus näkyy muidenkin ei-biologisten jäsenten avoimessa liittämässä osaksi perhettä.

Viljan hahmoa määrittää paljolti hänen tarpeensa tulla kuulluksi ja elää arjen rajoitteista erillään. Vainistoilla hän ei koe itseään tärkeäksi. Tämä ulottuu jo niin pitkälle, että kun hän tulee Rosvoloiden ryöstämäksi, hän miettii: ”Mitähän pihi isäni suostuisi tosipaikan tullen maksamaan? Ei varmaan puoliakaan niin paljon kuin siitä autostaan. Ja olihan niillä vielä Vanamo.” (MR 20.) Ydinperheen käsitteen kohdalla voidaan puhua vain isästä, äidistä ja lapsesta tai lapsista. Lapsi on yksilönä helpompaa jättää huomiotta ja perustella asiaa työkiireillä ja muilla aikuisten vastuilla. Vilja kokee, että hän on korvattavissa, koska ei ole kokenut erityisyyttä vanhemmilta.

Rosvoloiden joukossa Vilja oppii ottamaan kantaa ja hän rohkaistuu jopa antamaan ehdotuksia heidän elämäntapaansa liittyen. Hän saa siis ajatuksen, ettei hänen tarvitse odottaa passiivisena muutosta vaan voi ottaa valtaa omiin käsiinsä ja käsitellä oma-aloitteisesti ongelmia. ”Niin moni asia tulisi muuttumaan, kun palaisin kotiin.” (MR 204.) Kun Vilja palaa kotiinsa, hän aikoo puuttua Vainistojen suhteiden epäkohtiin nyt, kun on nähnyt toisenlaista elämää. Vilja kokee olevansa valmis ottamaan omaa sananvaltaa ja tuomaan itsensä näkyväksi osaksi perhettä sekä muokkaamaan ydinperheen mallin asettamia rajoituksia tasapuolisemmiksi.

4 Päätäntö

Tutkimusaiheeni tässä tutkielmassa siis oli, kuinka ydinperheajattelu peilautuu *Me Rosvolat* -teoksessa päähenkilön näkökulmasta katsottuna. Menetelmänä oli kohdeteoksen lähiluku ja sosiologian sekä kriittisen perhetutkimuksen tekemän perhemallien tutkimuksen soveltaminen ja suhteutuminen tutkimuskohteena oleviin kirjallisiin perheisiin.

Kandidaatintutkielmani selvitti teoksen moninaisia suhteita ydinperheajatteluun. Kävi ilmi, kuinka perhemallit tulevat esille jokaisen sosiaalisissa suhteissa ja yksilöllisissä kokemuksissa. Vainistojen muut jäsenet kokevat edelleen teoksen lopussa perheen muodostuvan alkuperäisistä jäsenistä, mutta Viljan perhe laajenee tarkoittamaan myös Rosvolaita. Viljalla on myös erilainen käsitys perheen dynamiikasta kuin Vainistojen vanhemmilla. He eivät tunnu huomaavan, että Viljasta perhe on liian hiljainen ja hän ei saa huomiota vanhemmiltaan. Teos ei noudata ydinperheajattelun rajattua muotoa, vaikka siihen kuuluvaa ajatusmallia on teoksesta tulkittavissa. Kolu on siis kuvannut perhemallien muokkautuvuutta, joka poikkeaa odotuksista perhemallia kohtaan. Tekstissä tuodaan esille päähenkilön kautta, kuinka on olemassa monta tapaa toteuttaa perhettä. Yhteiskunnan odotuksista eroavat perhemallit eivät ole yksiselitteisesti yhteiskunnan ulkopuolella piirteidensä takia. Paras ja oma tapa on aina yksilöllinen kokemus. Teos on siis kuvaamassa kriittisen perhetutkimuksen perusajatusta yksilöllisistä perheistä.

Kandidatutkielmaa tehdessäni nousi esille muutamia näkökulmia, joita voisi vielä käsitellä tulevassa kirjallisuudentutkimuksessa *Me Rosvolat* -teoksen osalta. Huomiota voisi kiinnittää esimerkiksi yksilölliseen kokemukseen perheestä sekä perhesuhteista yleisemmin kuin vain ydinperheajattelun määrittelemien rajojen puitteissa. Teoksessa näkyvät luokka-asetelmat antavat tutkimusmahdollisuuksia perheajattelun ulkopuolelle. Teosta seuraavissa jatko-osissa olisi varmasti myös uutta tulkittavaa. Ainakin minut itseni teos sai miettimään laajempiakin aiheita. Lisää tutkimusta kirja houkuttelee tekemään Viljan sanoin: ”–Haluaisin nyt varmistaa yhteisesti solmimamme sopimuksen mukaisesti, että palaatte ryöstämään minut ensi kesäkuun ensimmäisenä päivänä tältä samalta parkkipaikalta.” (MR 221.)

Lähteet

Primaarilähde

Kolu, Siri 2010. *Me Rosvolat* [=MR]. Helsinki: Otava.

Sekundäärilähteet

Beck, Ulrich & Elisabeth Beck-Gernsheim 2001. *Individualization: Institutionalized Individualism and Its Social and Political Consequences*. London: SAGE Publications, 85–100.

Castrén, Anna-Maija & Högbacka, Riitta 2014. Avautuuko perhe?: eksklusiivisuuden ja inklusiivisuuden dynamiikka perhesidoksissa, *Sosiologia* 51(2), 106–122.

Gjerstad, Eevastiina 2009. *Valta kotikasvatuksessa*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-5660-4> (20.3.2018)

Keurulainen, Alexandra 2014. *Muuttuva suomalainen perhe*. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto.

McHale, Susan M., Kimberly A. Updegraff & Shawn D. Whiteman 2012. Sibling Relationships and Influences in Childhood and Adolescence. *Journal of Marriage and Family* 74(5), 913–930.

Moring, Anna 2013. *Oudot perheet: Normeja ja ihanteita 2000-luvun suomessa*. Helsinki: Helsingin yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-8852-0> (23.3.2018)

Vuori, Jaana 2004. Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa Ilana Aalto ja Jani Kolehmainen (toim.), *Isäkirja: Mies, vanhemmuus ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 29–64.

Väänänen, Riitta 2013. *Perheen rakenteen, dynamiikan ja arvojen merkitys lapsen psyykkiselle hyvinvoinnille*. Kuopio: Itä-Suomen yliopisto. http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1271-8/urn_isbn_978-952-61-1271-8.pdf (23.3.2018)

Yesilova, Katja 2009. *Ydinperheen politiikka*. Helsinki: Gaudeamus.